

subjugat per les dòcils arrels

Papers de Versàlia, Núm. X
Tardor 2009

« *Papers de Versàlia* »
Plaquettes de Poesia

Marcel Ayats, Josep Gerona, Esteban Martínez,

Quilo Martínez, Josep Maria Ripoll

subjugat per les dòcils arrels

Il·lustració de la portada i dibuixos: Leonor Bescós

Casa Taulé
Carrer de Sant Joan, 35 Sabadell - 08202
www.papersdeversalia.com

Papers de Versàlia, Núm. X

El desarrelament és més una vivència que no pas una experiència que es pugui objectivar. Quants de nosaltres no haurem sentit, tot i conservant els hàbits i l'entorn, que deixàvem de pertànyer a una realitat, de sentir-nos-hi vinculats? Quants no haurem reconegut, de cop i volta, que se'ns han debilitat els ancoratges, que les certituds no eren prou sòlides com per arrelar-nos a una convicció? Perquè hi ha moltes formes de desarrelament, i la territorial —tot i ser la més òbvia— no és pas la més freqüent ni sovint la més intensa.

Poetes de totes les latituds, èpoques i sensibilitats han sentit l'envelliment, la desesperança, la mort, la crisi religiosa o la pèrdua d'ideals com a vivències personals de desarrelament. De fet, podríem considerar que, en la major part dels casos, aquesta vivència no és res més que la constatació de la fragilitat d'allò que som, de la nostra provisionalitat i de les certeses en què fonamentem l'existència. En paraules d'Óssip Mandelstam, qui no s'ha sentit “subjugat per les dòcils arrels”?

ARRAN D'HORIZÓ

Així que un déu hermètic
ens situa al centre inferior,
un altre déu ens dispersa
i esdevenim absents.

Volíem fang, del fresc i creador,
volíem la terra xopa de vi,
el parany de les dents enamorades,
el bon cansament, que ajeu la carn
damunt la sàvia nuesa. Ara ja no,
ara volem molt més: l'espai obert
on la ment s'evapora.

I jo entremig! De sobte
arran d'horitzó, que és
on ens deixem estimar
i oblidar, sempre un minut
abans de la nit, quan els fantasmes
ens veuen i palpegen.

On és, on és, ara tan tard,
la mare que va desarrelar-nos?

FANTASMES

Núvols de guix enfarinen
els somnis, encara estampats
en els ulls dels supervivents.

Exilis de mandra i dolor,
condemnes d'atur i pobresa,
tots ells passejant-se pels marges
que imposa el vertigen del viure.

Dia que empenyen,
revolt que defugen.

MISSATGE DINS D'UNA AMPOLLA

La veritat no importa.
La mentida, tampoc.
Al cor de la vida
ni fred ni calor,
senzillament indiferència.

*

(xenofòbia)

D'entrada, fins que no demostrí el contrari, un arbre sempre
és sospitós.

A LA COBERTA

Vam aprendre a caminar
a la coberta d'un vaixell
que creuava l'Atlàntic.
Anàvem a trobar la tardor del sud.
Somiàvem la mare.
O potser no. Potser només érem allà i prou,
enmig de l'oceà,
un altre no-lloc espès i impàvid,
un no-temps irreal,
entossudits a buscar l'equilibri
enmig de l'íestable,
i no anticipàvem la tendresa,
ni enyoràvem les cançons de bressol,
els petons de pastanaga.

Entens ara tota l'aigua?
De vegades, com llavors,
oblidem la terra i llisquem coberta avall
al compàs de les onades.
Ensopeguem i caiem de cul, i riem,
i no somiem la mare,
ni enyorem la terra ferma,
només ens deixem gronxar,
amunt i avall pels llistons de fusta,
i jo ric mentre tu encara ho intentes,
la meva altra meitat tossuda.

De vegades, ja ho saps,
no ens abandonem al mar.
Ens venç el vertigen
i ja no ens surt ni el riure ni el plor,
només el pànic,
el fred arrapat als pulmons,
i ja no som aquí,

en el no-lloc i el no-temps que ens protegia,
sinó enllà,
al port des d'on ens ha acomiadat el pare,
o encara més lluny,
a la tardor del sud on ens hem de trobar amb la mare,
i ens tenalla l'àncora del passat,
i ens esquinça l'enyor del futur.
No som aquí.
Sofrim.

Recorda't de lliscar coberta avall.
De riure quan caiguis de cul.
De gronxar-te en els braços de l'aigua.
Recorda't de ser aquí, amb mi, enlloc.
Recorda't que sóc aquí, amb tu,
a la coberta.

HABITADO

Igual que un amante autista abandonado
en el aeropuerto de París.

Como quien nace cada día en la ruleta rusa
(y regala a su hijo pistolas de plástico
que disparan agua).

Como un paracaidista que nunca terminase de caer
(y en el colegio dibujaba, obsesivo, medusas).

Como quien busca su árbol genealógico
entre abetos de diciembre encendidos
(y halla sólo un tocón sin iniciales
ni corazones a flecha atravesados)

Como quien alza el Chrysler
con limpios esqueletos de suicidas
(y después se da fuego).

Igual que un sin papeles
que te mira a los ojos y los llena de noche.

Así aprendes
y olvidas y de golpe recuerdas
que vivir es deshabitarse.

SUCESO

No estábamos allí cuando ocurrió.
Íbamos de camino a otra ciudad,
otra vida,
bajo un cielo cambiante que se movía con nosotros.
Cruzamos campos verdes, amarillos,
pueblos de gente suspicaz y cuervos impasibles,
y ni una vez echamos a faltar nuestra casa
o sentimos nostalgia del pasado.
Así era el viaje:
por la noche silencio,
a la mañana niebla.
Una vez encontré un botón de hojalata en el bolsillo
y jugué a sostenerlo bajo el sol,
arrojando destellos a las altas espigas.
Luego fue una moneda usada
y tuvimos el paso franco en todos los controles.
Las llanuras de Europa son testigo.
Ellas saben también que algo ocurrió,
aunque nunca lo viéramos.
Íbamos de camino a otro país,
otra vida,
sin bultos estridentes,
sin espacio para el recuerdo.
Todo cedía a nuestra espalda,
ahora silencio y luego niebla.

Como o que cosían as nais
ao peito dos fillos dunha terra
queimada e caníbal,
un Detente bala,
debeulle parecer ao seu pai.

Detente bala ante a miña filla,
a filla bala que disparo.

Detente bala,
que aínda hai tempo para o tren.

Ven pequena, ven,
que estes rapaces
faranche unhas preguntas.

Detente bala,
Sarria, Monforte, Ponferrada ...

Detente bala,
los chicos,
los buenos chicos de la Falange
expenden certificados de estudios primarios
en la estación.
Cuatro preguntas bastan.

Detente bala
á vista destas letras.

Entón, o meu avó, que xamais posuíu unha arma
disparou a cegas a súa tenra bala
en saír o tren
cara a unha terra como a súa,
queimada e caníbal.

*Como el que cosían las madres
al pecho de los hijos de una tierra
quemada y canibal,
un Detente bala,
debió parecerle a su padre.*

*Detente bala ante mi hija,
la hija bala que disparo.*

*Detente bala,
que aún hay tiempo para el tren.*

*Ven pequeña, ven,
que estos chicos
te harán unas preguntas.*

*Detente bala,
Sarria, Monforte, Ponferrada ...*

*Detente bala,
los chicos,
los buenos chicos de la Falange
expenden certificados de estudios primarios
en la estación.
Cuatro preguntas bastan.*

*Detente bala
a la vista de estas letras.*

*Entonces, mi abuelo que jamás poseyó una arma
disparó a ciegas su tierna bala
en salir el tren
hacia una tierra como la suya,
quemada y canibal.*

ENCARA

Al carrer advocat Cirera
anar encara a la botiga
de les màquines d'escriure
—que fa temps que no existeix—
per passar altre cop a veure
Joan Blanquer, mort anys enrera.

A Barcelona, a la rambla,
aturar-se al Capitol:
anuncis llampants de westerns
o de terrors espectrals
—enormes dents de vampir—
per molt que la façana sigui nua.

I entrar encara a casa els avis:
es venen armes de plàstic
a la porteria fosca
que guarda un porter anarquista.
Un profund niu de dimonis
—el paraigüer a ca la tieta—
s'agita mentrestant amb rebombori.

Fer que cuegi el desordre
al pupitre de l'escola
on s'apren a desaprendre,
mentre els terrors em tenallen
d'uniformes militars.

Refugiar-me sempre a casa
al tancat univers d'habitació

amb finestra oberta al pati.
En blancs i vermells de Calder
penjar al sostre un petit mòbil
que cap aire no remou.

Clavar en els records arrels,
estranger enmig d'un present
que viu sempre en un encara.

FOTOGRAFIES

I així arribem a la ciutat buscada,
en les converses vora el volant
i tu fent fotografies pel camí
que quedaran en carpetes meves.

La ruptura es fon en aquests records,
trossos d'imatges que de sobte surten
dels llocs més inesperats. Són escorpins.
Sotjant sempre amb l'agulló a l'espalla.

I són fotografies emmarcades pels límits
d'un parabrises. Amb la imatge d'un volant
que ara ja no condueix enlloc, blocat
per sempre en el desglaç de la memòria.

Sí, arribem a la ciutat buscada,
a la teva ciutat, que sempre em rep
oberta, amb uns braços que m'empenyen
a llocs que acabaran en carpetes.

Només els trasllats els descobriran,
fent-los molt més llargs, massa llargs.
Com una nit d'hivern al calor d'una llar.
Encesa amb fotografies cremant en la memòria.

1936-56-96

Quan jo vaig néixer
només feia vint anys des del principi
d'aquella mítica guerra que havíem perdut.
Tu vas haver encara d'esperar-te'n
quaranta més per entrar-hi,
en aquella galeria d'estació
tenyida de vermells —sense saber
si eren del roig de la sang vessada
o del crepuscle dissolt a les vidrieres,
o si les dues no serien la mateixa cosa,
el color voraç, exsangüe, de la vida—
que es deia, encertadament, *Ladies Waiting Room*
i feia molt de temps que estava abandonada
—tot i que sortia remarcada a la pàgina
cent trenta-sis de la guia,
pocs la coneixien i era poc transitada.
Allà ens vàrem trobar
—ombres projectades pel polsim bellugadís
que només delata un raig de sol—,
visibles uns instants
en aquella galeria a punt per l'enderroc,
construïda feia temps, com tota l'estació, sobre les tombes
potser només perquè els nostres combois
trobessin recer favorable per fer-hi un alto.

(També per a la Teresa Trilla, in memoriam)

INCIPIIT

Es tiempo de quemar todas tus naves
y hacerte al mar a nado.

Es tiempo de abrir vías en la roca
sin estribos ni mazo
y de escalar sin cuerda y sin arneses
los riscos afilados.

Es tiempo de remar contra corriente
tan sólo con tus manos
mientras tu balsa se hunde entre la espuma
quebrándose en los rápidos.

Es tiempo de sembrar a dentelladas
y en los surcos del barro
(si lo permite el hielo y no hay sequía)
regar con las cuchillas de la escarcha
la flor del desarraigo.

LEJOS

Yo nací en Santa Cruz hace mil años
y desde entonces llevo en la mochila de eterno caminante
el verde de los álamos
el maizal en flor
y el tintinear de las espuelas al paso del caballo.

Tal vez mi abuelo se hizo cepa en los viñedos de Rancagua.
O soy hijo del beso entre trigal y sol.
Amanecer de trillas en los campos de Pumanque.

Lejos está mi valle
Lejos los caminos que un día anduve
Lejos está el molino
Lejos el trigo
Lejos la historia que me llevó a recorrer otros senderos.

Lejos,
voy caminando ahora unas calles prestadas.
Es cálida la voz
amable la palabra
de la ciudad que me ofrece acogedora su paisaje.

Pero yo sigo habitando lejos
los sembrados del Maule
los campos y viñedos de Colchagua
los helechos del Sur
mis bosques
mis montañas.

Lejos...
Porque nací en Santa Cruz hace mil años.

VAIVÉN EN DESARRAIGO

No es igual irse a permanecer.
La raíz limita nuestros pasos.
Lo extrañamente ajeno viene abriendo cauce.
Admite su fragilidad
el agotador vaivén cuando intentas preservarlo
y ese volver con las manos vacías
con la vista puesta en el más allá.
Ahora sabes nombrarle desarraigo
resonando sobre las baldosas flojas de tu calle
a la misma hora de la partida.
Sólo tú los reconoces
en su asomar desafiante en este septiembre
cuando cuentas los minutos de quien se fue
de quien no llega,
de otros que se alistan para partir,
porque ya todo les es extrañamente ajeno.

EXILI

Ens han negat terra i llenguatge.
Sense la pàtria, què som?
Fulles de l'om,
quan hi regolfa el vent salvatge.

Sinó el record, gleva compacta,
què salvarem, al vast sorral?
Ja la destralt
ha amenaçat l'arbreda intacta.

Al codolar, sota l'abric
del cel, en l'àrida nuesa,
plorem l'antic
foc de la llar, tota malmesa.

Exiliats, fora de casa,
quin és avui el nostre nom?
A cops d'espasa
ens han empès, lluny de tothom.

Cómo primera medida
la mujer se puso a cerrar todas
las ventanas de la casa. Me pareció
raro viniendo de quien venía: la persona
que en adelante iba a hacerse cargo
de la limpieza una vez por semana,
pero uno puede haber vivido lo suficiente
como para que el centro tangencial de
las cosas hubiera experimentado
un desplazamiento inevitable.
Estas cosas ocurren
sin vindicarse a sí mismas
y sin otro fin que no sea traspasarnos
con su estupor
y a fin de que el mundo pueda renovarse
y las casas como la mía puedan
poblarse otra vez de voces, música,
gente y animales domésticos
en un recordatorio constante de que
la muerte es otro juego
otro artilugio
que necesita que le den cuerda.

LA RENCONTRE

Jo partiré, pintura que un vell amor restaura
Sobre les teles fràgils dels tons adolescents.
Bordó a la mà d'infant inexplorat, en saura
Tarda sabré els camins dels pins que em són absents.

Quin pes al dors tindrè com a dretura d'orsa?
Jo significaré —oh blaus del noble estiu
Per les arquitectures del verd!—l'estranya força
D'uns ulls que hauran servit l'empenta d'un motiu.

Gesticular saliva vers centres de roselles
I amb flautes de somriures tocar l'enyor de Pan,
Oh, música del blanc damunt el vent en contra!

Jo partiré, frescor de déus menjant estrelles
Per cosmos plens de pau —forats oberts al cant
De noves partitures—i amb homes en encontre.

A L'ÚLTIM SOPAR

A l'hora dels deserts algú proposà:
“Juguem a arrencar cebes?”
Ningú va piular, estàvem farcits
d'amanida de mandràgora
amb rizomes d'heura,
de sopes de bulbs radicals
amb radícules de vidalba.
“—No en té pas d'arrel, l'estel”,
sentencià algú molt jove
amb un tros de regalèssia als llavis.
Era l'hora dels segons esperits.
“—L'arrel *arrai!*”, tercerejà un tercer,
i esperàvem que prosseguís,
però s'alçà en Quart amb gest venerable:
“—Ai, sense arrel cessa la flama!”
Vam quedar força capficats i capcots
i aviat va tornar tothom a casa
a fer l'enyor en parella.

L'EMIGRANT

Els ideals s'enterboleixen
passant el temps,
i no cal gens
d'esforç per fer que es perpetuï
la indefinida migdiada
sobre el demà
que, escorça enllà,
allarga al vent potents ventoses.

El cel ha pres un cert to malva,
d'ocells ferits,
on decidits
eixams d'abelles s'atrefeguen,
amb un brunzit de mil dimonis,
vora una gla
que, escorça enllà,
revela un pòsit d'impudícia.

Sota les branques poc massisses
sona el parrup
que fa algun grup
d'enamorats, entre manyagues,
vots, juraments i compromisos
-tot, de secà-
i, escorça enllà,
senyals de cors travats amb fletxes.

Un llamp caigut ben a la vora
ha calat foc

en un no poc
extens terreny de pi i d'estepa,
i aquest inútil sacrifici
d'aire pagà
té, escorça enllà,
gust de torrat, de torradura.

Dóna la neu formes rodones
al trist piló,
no gens rodó,
de llenya, al mig d'un deplorable
nus d'autopistes, mentre sona,
fluix, el llunyà
so, escorça enllà,
d'un món que esclata de rutina.

INDOCUMENTADO

Vives en el país del miedo.

Sus húmedas fronteras, difícilmente permeables,
exigen pasaporte, visado, contraseña,
recursos económicos
y billete de vuelta.

No es un lugar distinto a los que ya conoces:
significa muy poco
no poder ubicarlo en algún mapa,
ese país existe
como existen las cosas que sólo tú imaginas,
como existen las redes invisibles
que sujetan tu ímpetu,
como existen las leyes
que sólo cumples tú.

Ese país existe.

Una vez instalado no es fácil emigrar,
las maletas se aferran al armario
como el óxido al hierro
y no hay salvoconducto que te aleje de allí.

Vives en el país del miedo
porque el miedo gobierna tu sonrisa.

DESARRAIGADO OLVIDO

I

La impasible verdad
de nada sirve, va desgajando
las palabras
y las incendia suavemente
para saber que tienen
la huella cincelada,
el quimérico deseo de vivir
sobre las sombras que nos atan
al mundo imperceptible
donde tú sólo eres
la última sombra en un camino
hasta el centro del fuego.

II

En esa nube escapas,
tibia huída del mundo,
y en sus altos confines
te sumerges
como un grito que esconde
su dolor en la herida,
y te refugias
para nunca ser visto,
para ascender
aún más en ese vuelo
de tu ser hacia adentro.
Condenado al lenguaje de la noche
subo por los caminos de la sombra
como el olvido dulce del olvido.

RUMOR FINAL

Todo ha sido así: no como te lo he dicho,
ni como lo he vivido, sino como una posibilidad redentora.
El tiempo no cambia nada, no acomodó nunca
nuestras vidas a lo que ahora somos.
Con esta certeza empezamos el verdadero desarraigo.
Sí, he mentido. Hemos mentido todos.
Tú, poeta autorreferencial, de “la experiencia”,
tú has mentido más de lo que lo han hecho
la media de los mortales,
aunque creas que la convicción con la que te llegaban
las palabras era síntoma de verdad.
Pero ahora, eso importa poco. Que cada uno cargue
con lo suyo. Yo sé que no es posible entrar en el tiempo
como en un tren para atravesar en orden sus vagones
buscándonos cada cual en viajes antiguos.
Tampoco conduce a nada mirar por la ventanilla
cómo fue la estación en la que nunca nos apeamos,
porque no existió.
Fue nuestro tiempo, el que vivimos cada uno de nosotros,
sólo una creencia, casi un acto de fe. Y ahora,
cuando escribo al dictado de la costumbre,
la única tierra que busco para arrojarme de mí
quiero que sólo sea de minutos.
¡ Pero es inconmensurable ..!

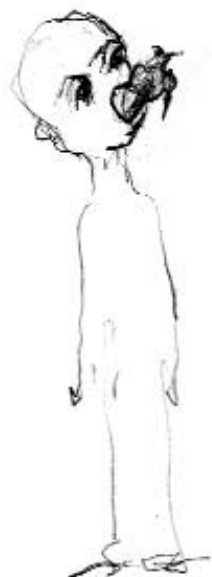
A L'INFINIT LES PARAL·LELES ES TROBEN

Podria ser, és clar, a la Toscana,
al lloc on tot volia veure-ho sota seu
aquell poeta txec que, com un pont,
de déu a déu deixava una branca corbada.
Qui sap si encara em seria possible
de rastrejar per entre ponts i estàtues,
enmig d'un laberint de torres altes,
els perduts passos per l'infern del Dant.
Però tant és, de fet és sols camí...
Seguint l'estela vigorosa i clara
dels navegants estoics de la Kontiki,
també podria ser a Rapa-nui,
allà on homes, déus, ocells, reals
o bé fets pedra, l'erm terreny pasturen.
I si diguéis que pot ser a Ukraïna,
on als arenys del Dnièper, innocents,
neden i pesquen, i salten i criden
uns nens rossencs, en reduït estol?
I si no fos a les cansades terres russes,
a Leningrad, Sant Petersburg avui,
on romanen encara les fosses comunes,
àvides boques dels temps del gran setge?
Algun discret avatar meu hi tinc,
qui sap si aquell petit veí a qui Akhmàtova
instava a fer trucar amb el seu punyeta,
per ella obrir la sempre oberta porta...
Potser seria al sostre encimbellat
de tots els límits humans i divins,
a aquell arcaic Tibet de lames i de ietis
—ídols de lletra dels meus dies joves—,
però no pas al parc monàstic i místic
on, cíncics, juguen els escaladors

i ocupadors al repte del turisme,
com l'esquer roig del sant capitalisme.
O no. Seria, em penso, al vast bressol
del lent esclat del pensament humà
per deseixir-se del poder diví,
al pèlag permanent de tot poeta:
Ulisses, Hèctor, Aquil·les, Patrocle,
herois no comparables a la bella Safo,
ni al més desconegut dels presocràtics...
Seria a alguna illa de l'Egeu,
seria a algun indret ja submergit,
pels segles suplantat, tergiversat, i extint:
serà en alguna Atlàntida de cine,
serà on el meu rem ja no conegui
cap fill d'humà, ni semidéu, ni verge...
Serà a la terra —sols la terra— d'on un dia,
nascut i mort, em vaig desarrelar.

DES DEL COR PREGON DEL BUSH

com vols que digui desarrelament
sense que em vinguin al cap
els mots granats, les paraules
que en anglès així l'expressen:
expulsion, extirpation, without roots;
només esmentaré el cas
del vailet conegut com el *Noname*,
fill de blanc i d'aborigen
—s'anomenaven *half-castes*
els fills de les dones negres,
el territori del nord
d'Austràlia n'era ple,
malgrat ser exempts de culpa
molts eren abandonats,
d'altres llevats a la força
del pit de la seva mare,
posats als "reformatoris"
a fi que els eduquessin de debò,
o més senzillament dipositats
en cases "blanques" i d'ordre
perpetrant un cruel *kidnap*,
foren les "generacions robades"—,
us parlo del que patí
i com la dolenteria
també va matar el seu fill,
ell, en *Noname*, ara en Norman
desemparat com si fos una fera
quan era tot just minyó,
ara enginyer doctorat
a la Melbourne University
adés han passat pocs anys;
tot això ens ho explica
una fascinant novel·la (1)
nogensmenys entristidora.

- -

(1) Xavier Herbert: *Capricornia* (1938)

EL MEU EXILI...

És un arbre
que nia
en un didal de coure.

És un núvol
que plou
olor d'infantesa.

És un ocell que busco
quan desperta
regiro calaixos.

Es un camp sembrat de botons
que es van cosir
a antics somnis.

És un oceà que juga
sobre un llit
farcit de llana.

És un desert que s'arrossega
davant la nevera blanca.

És un gitanet que corre
descalç per una era de sucre.

És una lluna que es menja
una teulada de boques.

És tan vell com el nadó
a qui treuen la placenta

i tan jove com la mort
que just dins un cos s'instal·la.

Té una corrua de roses
que ofega un niuer d'espines
i una gossa que vigila
dels savis, temps i paraula.

És el sentiment
del conte
d'aquell pa que mai s'acaba.

Al centre del laberint bategava l'ametller.
Dos indígenes de polígon i espardenya s'inventaven
mites: supervivència.
Sobrevivíem només a mitges.

*Teníem cura de les flors,
del nostre abisme.*

Textos

Màrius Sampere
David Madueño, Marcel Ayats
Sònia Moll
Juan Cobos Wilkins, Jordi Doce
Víctor Mañosa
Josep Maria Ripoll
Xavier Farré, Josep Gerona
Santiago A. López Navia, Quilo Martínez
Edda Armas, Jordi Pàmias
Cé Mendizabal
Vicenç Llorca, Josep Tuset
Jordi Vintó
Javier Bozalongo
José María Muñoz Quirós, Esteban Martínez
Jaume Creus
Valentí Gómez Oliver
Dolors Miquel
Xavier Grimau

Dibuixos

Leonor Bescós

Amb la col·laboració de:

Aquesta *plaquette* s'ha acabat d'imprimir a Sabadell el dia 20 de novembre de 2009, a l'obrador de Grafmar, amb un tiratge de 500 exemplars.

Gremi de LlibreTERS de Sabadell
Llibreria Tècnica, Llar del llibre, Llibreria Paes.

